

*Жидченко К. П.,
здобувач*

Військового інституту

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИПЛАТИ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ

Анотація. Досліджується діяльність суб'єктів забезпечення виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, військовозобов'язаним, резервістам у контексті виконання законодавства у сфері їх соціального захисту. Сформовано модель побудови таких органів, виходячи із повноважень та завдань, визначених нормативно-правовими актами, в частині гарантування реалізації прав осіб, що мають потребу в такій допомозі.

Ключові слова: державні гарантії, органи державної влади, суб'єкти забезпечення виплати, військовослужбовці-заявники, суб'єкти владних повноважень.

Постановка проблеми. Як свідчить аналіз прийнятих рішень за результатами розгляду матеріалів, що надходять до Міністерства оборони, для виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності об'єктивними чинниками, що впливають на ефективність їх прийняття, є недосконалість законодавчого регулювання, надмірна бюрократизованість процесу, а також складнощі у визначенні пріоритетності законодавства, яке підлягає застосуванню до спірних правовідносин у зв'язку з поширенням на них дії нормативних актів однакової юридичної сили.

Разом із тим, у процесі прийняття рішень містяться також суб'єктивні чинники, які, на нашу думку, негативно впливають на управлінські процеси, а це зокрема: відсутність єдиного підходу до прийняття рішень, недотримання строків розгляду поданих матеріалів для розгляду, недосконала система органів державної влади, що беруть участь у процесі прийняття управлінських рішень, незалучення до процесу розгляду матеріалів представників громадськості та ін.

Як правило, оцінка ефективності діяльності суб'єктів забезпечення виплати починається з моменту подання на їх адресу належних матеріалів і до моменту отримання коштів заявником.

Аналіз досліджень і публікацій. Загалом дослідженнями питань соціального захисту займалися такі вчені, як: В.С. Андреев, Н.Б. Болотіна, Ж.А. Горбачова, І.В. Захаров, Р.І. Іванова, Е.Е. Мачульська, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, Е.Г. Тучкова, Я.М. Фогель, О.Г. Чутчева, В.Ш. Шайхатдинов, у військовій ж сфері питання соціального захисту найшли своє відображення у роботах В.І. Алещенка, А.М. Бережного, М.І. Карпенка, С.С. Корольова, І.М. Коропатніка, С.П. Пасіки, В.Й. Пашинського та інших. Проте вказані юристи-дослідники у своїх працях зосереджували увагу на певних соціальних правах військовослужбовців, не зупиняючись при цьому на суб'єктах, що покликані їх реалізувати.

Мега статті полягає в тому, щоб, виходячи з аналізу виконання положень нормативно-правових актів, що здійснюють регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення

виплат військовослужбовцям одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності, сформувати модель побудови діяльності органів державної влади (суб'єктів забезпечення), які задіяні у процесі таких виплат, що надасть нам у подальшому можливість здійснювати ефективний контроль за їх діяльністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система побудови державних органів, задіяних у процесі виплат військовослужбовцям одноразової грошової допомоги, на наш погляд, повинна включати в себе: Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Міністра оборони України, Департамент фінансів Міністерства оборони України, обласний військовий комісаріат, військову частину та судові органи.

Як вищий орган законодавчої влади, Верховна Рада України забезпечує соціальний захист осіб, на яких поширюється дія ст. 17 Конституції України, згідно з положеннями якої на державу покладається обов'язок забезпечувати соціальний захист громадян України, що перебувають на службі в Збройних Силах України та в інших військових формуваннях [1, с. 141].

Крім того, Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» встановлює допомогу у визначених випадках та розмірах відповідно до рівня втрати працездатності, у тому числі загибелі (смерті) особи, зокрема, це страхові випадки, що настали внаслідок виконання обов'язків військової служби внаслідок захворювання, нещасного випадку, поранення, контузії [2, с. 190]; Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» регулює питання допомоги військовозобов'язаних та резервістів (осіб, що виконують обов'язки військової служби (служби у військовому резерві)), за умов, визначених вказаним законом та указами Президента України [3, с. 385]; Сімейний кодекс України визначає коло осіб, на яких може бути поширений порядок виплати коштів у разі настання страхового випадку [4, с. 135], а щодо утриманців – Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [5, с. 399].

Наступним суб'єктом забезпечення виплати є *Кабінет Міністрів України*, що приймає та забезпечує виконання загальнодержавних програм, у тому числі пов'язаних із виплатами коштів із державного бюджету, зокрема у формі визначення Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 975 [6, с. 18].

Міністр оборони України як член Кабінету Міністрів України, який у відповідності до Положення про Міністерство обо-

рони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 забезпечує виконання нормативно-правових актів органів виконавчої влади, у тому числі у сфері забезпечення виконання порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, військовозобов'язаним та резервістам, які призвані на навчальні (або перевіірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві. Міністр оборони України в якості суб'єкта забезпечення приймає рішення про призначення та виплату одноразової допомоги на підставі поданих документів згідно визначеного порядку [7, с. 51].

Департамент фінансів Міністерства оборони України в межах своїх повноважень ініціює створення комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги. Як суб'єкт забезпечення гарантованого державою права Департамент здійснює перевірку документів, що є підставою для прийняття Міністром оборони України рішення про виплату допомоги. До таких документів належать:

– у разі загибелі (смерті) військовослужбовця: заява кожної повнолітньої особи, яка має право на отримання допомоги, а в разі наявності неповнолітніх дітей – другого з батьків про виплату одноразової грошової допомоги (стандартний бланк такої заяви є у військоматі або військовій частині); копія свідоцтва про смерть військовослужбовця (оригінал видають органи РАГС за місцем проживання); витяг із наказу про виключення загиблого (померлого) військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (надається військовою частиною); копії документів, що свідчать про причини та обставини загибелі (смерті) військовослужбовця (надаються військовою частиною); для виплати одноразової допомоги сім'ям загиблих під час проведення антитерористичної операції – копія лікарського свідоцтва про смерть (видається сім'ї) та повідомлення військової частини про смерть військовослужбовця (надсилається військовою частиною у військовий комісаріат за місцем проживання сім'ї), для інших випадків – копія лікарського свідоцтва про смерть (видається сім'ї), копія постанови військово-лікарської комісії про встановлення причинного зв'язку загибелі (смерті), акт розслідування щодо обставин загибелі військовослужбовця (складається командиром військової частини або військовою службою правопорядку Збройних Сил України або правоохоронними органами (прокуратурою, міліцією, Службою безпеки України)); копія довідки органу реєстрації або відповідного житлово-експлуатаційного підприємства, організації чи органу місцевого самоврядування про склад сім'ї військовослужбовця, військовозобов'язаного чи резервіста (видає ЖЕК або КЕЧ); витяг із послужного списку особової справи про склад сім'ї військовослужбовця (видається військовою частиною); копія свідоцтва про шлюб – для виплати грошової допомоги дружині (чоловікові); копія свідоцтва про народження дитини – для виплати одноразової грошової допомоги дитині; копія свідоцтва про народження військовослужбовця – для виплати одноразової грошової допомоги батькам загиблого (померлого); копії сторінок паспортів повнолітніх членів сім'ї з даними про прізвище, ім'я та по батькові і місце реєстрації; копія ідентифікаційного коду кожного члена сім'ї. Всі копії завіряються у військовому комісаріаті (військовій частині), який приймає документи для виплати одноразової допомоги.

– щодо настання захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва) або встановлення інвалідності: заява про

виплату одноразової грошової допомоги; копія довідки медико-соціальної експертної комісії про встановлення відсотка та причинного зв'язку втрати працездатності, або встановленої інвалідності (видається комісіями МСЕК Міністерства охорони здоров'я); копія довідки ВЛК (військово-лікарської комісії), копія свідоцтва про хворобу (видається медичними установами, де проводилось лікування); копія довідки командира військової частини про причини та обставини поранення (контузії, травми або каліцтва) (видається військовою частиною); витяг із наказу командира військової частини про виключення зі списків особового складу частини, а для військовослужбовців строкової військової служби – копія військового квитка (для звільнених із служби); копії сторінок паспорта отримувача одноразової допомоги з даними про прізвище, ім'я та по батькові і місце реєстрації; копія ідентифікаційного коду отримувача. Всі копії завіряються у військовому комісаріаті (військовій частині), який приймає документи для виплати одноразової допомоги.

Зрештою лише за умови виконання вимог щодо надання вичерпного переліку документів для призначення та виплати одноразової грошової допомоги фахівцями Комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової допомоги, може бути рекомендовано Міністру оборони України прийняття рішення про її призначення та виплату у визначеному законодавством розмірі.

Разом з тим, на наш погляд, вказаний перелік документів є дещо необґрунтованим та безпідставно розширеним, оскільки на заявника покладено обов'язок надання необхідної для виплати інформації, більшість якої міститься в державних органах, що є підконтрольними Міністерству оборони, зокрема у військовій службі правопорядку Збройних Сил України, квартирно-експлуатаційних частинах (відділах), військових частинах та ін.).

Більш того, у разі прийняття негативного рішення вказаною вище Комісією матеріали будуть повернуті заявникові без їх реалізації Міністром оборони. Це, на думку автора, унеможливує оскарження таких дій, оскільки як такого негативного рішення Міністра оборони і не буде, а оскаржити дії самої Комісії буде неможливо через те, що реалізація нею повноважень відбувається виключно в рамках внутрішньо-розпорядчих документів Міністерства оборони, а сама ж Комісія не є суб'єктом владних повноважень у контексті можливості використання права на оскарження дій (бездіяльності) суб'єктів владних повноважень. Отже, є доцільним виключення такого суб'єкту з процесу прийняття рішень щодо призначення та виплати одноразової грошової допомоги.

Обласний військовий комісаріат як суб'єкт забезпечення одноразової грошової допомоги звільнених з військової служби військовослужбовців, а також військовозобов'язаних та резервістів, які були призвані на навчальні (або перевіірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві. Вказаний суб'єкт здійснює виплату коштів, скерованих після прийняття рішення Міністром оборони України.

Військова частина як суб'єкт забезпечення проводить виплату одноразової грошової допомоги виключно військовослужбовцям, що проходять військову службу у складі Збройних сил України на підставі укладеного контракту. Виплата одноразової грошової допомоги провадиться в порядку черговості відповідно до дати подання документів після отримання Міністерством оборони коштів, передбачених законодавством. Проте, на наш погляд, вказані суми виплат повинні корегуватись, зважаючи на значний проміжок часу, що може сплинути з мо-

менту подання документів, прийняття рішення та фактичного отримання коштів заявником.

Система ж судових органів як суб'єкт забезпечення виплати одноразової грошової допомоги здійснює розгляд справ, предметом яких є захист прав та інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних, резервістів у разі порушення таких у процесі прийняття рішень.

Окрім цього, у визначеному процесі задіяно низку допоміжних (факультативних) державних органів, що впливають на прийняття рішення на стадії формування заявниками матеріалів, а це зокрема: органи реєстрації актів громадського стану, військова служба правопорядку Збройних Сил України, прокуратура, міліція, Служба безпеки України, житлово-експлуатаційна організація, квартирно-експлуатаційна частина (відділ), медико-соціальна експертна комісія Міністерства охорони здоров'я, які, на думку автора, не є суб'єктами забезпечення виплати одноразової грошової допомоги, оскільки надають лише матеріали, що містять певну інформацію для прийняття рішення.

Висновки. Отже, моделі побудови суб'єктів, що здійснюють свою діяльність у визначених законодавством межах щодо забезпечення виплати одноразової грошової допомоги, притаманні як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Процес прийняття рішень потребує прозорості, об'єктивності та оперативності, оскільки безпосередньо впливає на забезпечення соціальних прав військовослужбовців, інакше це призводить до соціальної напруги та невизначеності у пріоритетах. Нормативний процес у разі виявлення необхідності законодавчого врегулювання суспільних явищ, як свідчить практика, потребує чіткого та вчасного удосконалення його механізмів.

Гарантована державою виплата містить у собі здебільшого не право використання у разі настання підстав для її отримання, а перетворюється державними органами на обов'язок заявника довести своє право на отримання такої виплати, у тому числі через процес звернення за захистом до судових органів.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 № 2011-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190.
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»: від 25 березня 1992 р., № 2232-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 27. – Ст. 385.
4. Сімейний кодекс України: від 10 січня 2002 р., № 2947-ІІІ // ВВР України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
5. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»: від 09 квітня 1992 р., № 2262-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 29. – Ст. 399.
6. Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірені) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві: постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 975 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 6. – Ст. 18.
7. Положення про Міністерство оборони України: постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 97. – Ст. 51.
8. Алещенко В.І. Соціальна політика в Збройних Силах України: проблеми та шляхи їх розв'язання / В.І. Алещенко // Наука і оборона. – 2005. – № 2. – С. 38–44.
9. Бережний А.М. Соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України (1991–2005 рр.) / А.М. Бережний // Право України.
10. Пашинський В.Й. Конституційно-правовий статус військовослужбовців в Україні / В.Й. Пашинський // Право України. – 2005. – № 4. – С. 39–42.
11. Корольов С.С. Соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України (1991–2005 рр.): історичний аспект: дис. ... кандидата іст. наук: 20.02.22 «Військова історія» / Корольов С.С.; Нац. акад. оборони України. – К., 2006. – 208 с.
12. Карпенко М.І. Правова робота в Збройних Силах України / М.І. Карпенко // Юридична наука. – 2012. – № 1. – С. 38–43.

Жидченко К. П. Субъекты обеспечения выплаты разовой денежной помощи военнослужащим

Аннотация. Исследуется деятельность субъектов обеспечения выплаты разовой денежной помощи военнослужащим, военнообязанным, резервистам в контексте выполнения законодательства в сфере их социальной защиты. Сформирована модель построения таких органов, исходя из полномочий и задач, определенных нормативно-правовыми актами в части обеспечения реализации прав лиц, которые нуждаются в такой помощи.

Ключевые слова: государственные гарантии, органы государственной власти, субъекты обеспечения выплаты, военнослужащие-заявители, субъекты властных полномочий.

Zhydchenko K. Ensuring payment bodies of one time financial assistance of military servicemen

Summary. The article studies ensuring payment bodies activities of one time financial assistance of military servicemen, military reservists and obligors in the context of realization the social security legislation. The author defines the model for such authorities based on their power and responsibilities according to regulations in case of necessity of realization of such rights.

Key words: state guarantees, public authorities, ensuring payment bodies, servicemen – applicants, power entity.